VAKTİNDEN EVVEL BİR ZEMHERİR

TANER AY

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 2031
EDEBÎ ESERLER: 1038

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-608-3

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Düzelti: Ebru Güroğulları

Kapak Tasarımı: Hümeyra Zeynep Firidin

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: Unifset Basım Yayın Sanayii ve Ticaret Ltd Şti
Yakuplu Mah. 194. Sok. Nu:1 / 159 3. Matbaacılar Sitesi
Beylikdüzü-İstanbul Tel: (0212) 875 37 85
Sertifika Nu: 72541

İstanbul- 2024

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Taner Ay: '57 yılında Bafra'da doğdu. Son yıllarda *Rüzgâra Yazanlar* (1984 Yayınevi), iki ciltlik *Edebiyatımızda Unutulanlar ve Kaybedenler* (Ötüken Neşriyat) ve *İsmail Sâib Sencer* (Zeytinburnu Belediyesi) kitapları yayımlandı. Halen *Karar* gazetesinde, *Söğüt, Sözcükler, Ayarsız* ve *Şiraze* dergilerinde şehir kültüründeki edebiyatımıza ve kültür insanlarına ilişkin yazıları yayımlanmaktadır.

VAKTİNDEN EVVEL BİR ZEMHERİR

1.

Kasım'ın on dördüncü gününün sabahında hava aniden kararmış ve eskilerin sinek uçtu dedikleri cinsten bir kar yağışı başlamıştı. Yere düşmeden yıldız, esen rüzgârla damların üzerinde uçuşan kar; öğleye doğru, havanın karayele dönmesiyle birlikte tipileşmişti. Akşam olanca kasvetiyle Şeref Efendi Sokağı'na çökerken ise kar pencerelere kadar yükselmiş, şehir vaktinden evvel zemherire girmişti.

Saîde doğum ıstırabı çekerken, Cemil de yan odada elinde tanbûruyla bir köşeden diğer köşeye dolanıp duruyordu. Zihniyâr Hanım ile Emîne Eflâknûr Hanım, Cemil'in elinden bırakmadığı tambura bir anlam veremezlerken, onun saatlerdir tanbûruyla dolanıp durmasındaki maksadı yalnızca ablası Beyhan Hanım hissedebiliyordu: Yanılmıyorsa kardeşi, karısına tanbûruyla bir segâh yürük semai çalarak saadetini tekellüm ve telaffuz etmek niyetindeydi.

Kayınvâlidesi Emîne Eflâknûr Hanım, Saîde'yi ve oğlunu görebileceğini söylediğinde, Cemil hemen yatak odasına girmişti. Bir an evvel kendisini mes'ûd eden oğlunu kucağına almak istiyordu ama Saîde'nin tuhaf kıskançlıkları aklına gelince, zevcesinin yatağının kenarına ilişip, onun terli gümrah saçlarını okşamakla yetinmişti. Yeni ve tanımadığı bir saadetin hissi içinde, rakının verdiği cesaretle Saîde'nin kulağına eğilip fısıldar:

"Sana biraz tanbûr çalmamı ister misin?"

2.

Vâlidesi ısrar etmeseydi, Saîde'yi nikâhına almak aklının ucundan dahi geçmezdi. Huzursuz ruhu için mûsikîde, rakıda ve kedilerde deva bulmuşken, Zihniyâr Hanım günün birinde rindâne yaşamından yakınıp, kendisine Eflâknûr Hanım'ın kerimesini düşündüğünü söylemişti. Cemil, vâlidesinin korkusunun farkındaydı. Rindâne yaşamını sürdürürse, ağabeyi Reşâd gibi bir meczûb olacağını düşünüyordu. Emîne Eflâknûr Hanım'ı tanıyordu ama onun kerimesi Şerîfe Saîde'yi hiç görmemişti. Ablasına gidip kızı görmesini istemişti. Bunun üzerine Beyhan da vâlidesiyle birlikte Emîne Eflâknûr Hanım'a görücüye gitmişti. Hânenin halayığı görücüleri misafir odasına çıkarmış, orada yaşmaklarını ve feracelerini çıkarmadan Saîde'nin gelmesini beklemişlerdi. Emîne Eflâknûr Hanım kerimesini giydirirken, "Sakın görücülerin yüzlerine bakma, sonra sana yüzü gözü açık serbest kız derler," nasihatini verip eklemişti:

"İskemleye içinden mim deyip otur ki, ağzın küçük görünsün."

Halayık, görücülerin karşısına bir iskemle getirip koymuş, ardından gümüş tepsi içinde fağfûrî fincanlarla kahve ikramında bulunmuş ve bir kenara çekilmişti. Saîde, uzun üç etekli entarisi, onun altındaki dökme şalvarı ve ayaklarındaki sarı işlemeli çedikleriyle içeriye gelip başı önüne eğik vaziyette görücülerin karşısındaki iskemleye oturmuştu. Beyhan, kahvesini ağır ağır içerken Saîde'yi tepeden tırnağa kadar incelemişti. Halayık boş fincanları

GECİKMİŞ BİR FERVERDÎNDE

1.

Şeref Efendi Sokağı'ndaki kiradan Kâtip Muslihiddin'in yirmi bir mükerrer kapı numaralı üç katlı ahşaplarına taşınmalarına rağmen Cemil hâlâ bahtiyar değildi. Bir süredir öksürük illetine de yakalanmış, aç karnına fincan fincan merkep sütü yahut şişe şişe saraykırmızı şurubu içip, sabah akşam gelincik macunu yese bile, nafileydi. Öksürükten uyuyamıyor, gün ağarırken ise adım atacak dermanı kalmıyordu. Saîde ona bir şey söylemiyordu am, zevcine epeydir veremli muamelesi yapmaya başlamıştı. Mes'ûd'u yanına yaklaştırmadığı gibi, onu alıp sık sık vâlidesine götürüyor, ana oğulun günlerce orada kaldıkları oluyordu; nihayetinde Sinekli Bakkal'a ekseri tek başına avdet ediyor, sorunca da, Emîne Eflaknûr Hanım'ın torununu bırakmak istemediği bahanesine sığınıyordu.

Sinekli Bakkal'daki hâneler, birbirlerinin üzerine abanır gibi eğilmiş hâlde ve ikişer üçer katlı ahşaplardı. Kiremitlerinin kırmızısı ancak yosun yeşilinin altından görülen bu ahşaplar, ferverdînde, kapı önlerine konmuş paslı Batum yağı tenekelerindeki sardunyalarıyla ve pencerelerindeki fesleğen saksılarıyla pek güzellerse de, zemheride, soba bacalarından sokaklara çöken dumanın içinden zar zor seçilebilen görünümleri için aynı şeyi söylemek mümkün değildi. Ama Sinekli Bakkal'ı, asıl bu ahşapların pencerelerindeki kadınlar yaşarlardı.

Derde uğrayıp da derman arayanını mı ararsınız, pencereden ilk derdini dile getiren muhakkak Şekerci Emin Ağa'nın Sâniye Hanımı'dır.

2.

Her gün vaktikerâhat deyip rakı içerdi ama bekri değil, erbab-ı işretti. Tatyos Efendi'nin yahut Şevki Bey'in aksine, sevdiği rakıyı bulamazsa, kalkar ve başka bir meyhâneye geçerdi. Rakı hususundaki bu huysuzluğu dillere destandı. Bir gün, Beylerbeyili Hâfız Mustafa ve Kâtip Osman Bey gibi devrin meşhur hânendeleriyle birlikte İsmail Fâzıl Paşa'nın Kuzguncuk'taki köşküne bir bezm-i âleme davet edilmişti. Orada bulunanların anlattığına nazaran, Kef Rakısı'nı, Umurca Rakısı'nı ve Zarokosta Rakısı'nın sakızlısını görünce suratı hemen asılmış, bunu fark eden İsmail Fâzıl Paşa ise, mahdumu Mehmed Ali Bey'i yakınlarındaki Kiryako Efendi'nin bahçeli meyhânesine gönderip, oradan ona hususen Deniz Kızı Rakısı getirtmişti. Domuz sıkısı mikyâsındaki rakısından üç yudum alıp, Ûdi Hasan Sabri Bey'in ağır aksak usûldeki ısfahan şarkısı Sende mi Hâlâ Esir-i Zülf-i Yâr Olmaktasın'a başlayınca, semtin bin altı yüz Ermeni, dört yüz Yahudi ve iki yüz elli Rum hânesinden köşke kadar gelen hengâme, nağmenin hevâ-yi sevdâ fezâsında bir anda heşîm olmuştu.

Cemil Bey'in gecikmiş bir ferverdîni yaşaması, en fazla Saîde'yi rahatsız ediyordu. Zevcini artık bir gün olsun rahat bırakmıyorlar, sürekli bezm-i âleme davet ediyorlardı. Saîde, zevcinin sadece Şevkî Bey gibi bir bekri olmasından korkmuyor, asıl, onun bu saadet mahrumiyetinde bir aşk-ı maraziye kapılması düşüncesiyle bedbaht oluyordu. Cemil'in iş ü nûş gecelerine yanında sazende ve hânende Nasip Hanım'ı götürdüğünü bilirdi de, kadını Kanlıca'dan

HECÎR VAKTİNDE ÜŞÜMEK

1.

Şeametin Balkan Harbi ile başladığı muhakkaktı. Selanik'te yirmi altı bin askerimizin düşmana tek kurşun dahi atmadan teslim olduğu ve on beş bininin de şehit düştüğü rivaveti yüzünden, yediden yetmişe herkes perişân hâldeydi. Bir de, kulaktan kulağa, paslı tenekelerdeki pis peynir suyunun ve at etinden yapılmış küflü kavurmanın tükenmesiyle birlikte neferin açlıktan ağaç kabuklarını yemeye başladığı fısıldanmaz mı, akşamcılar dahi artık utançlarından meyhânelere uğramaz olmuşlardı. Kumkapı'daki Karabıçak Meyhânesi bir iki Ermeni harabat haricinde sinek avlıyordu; İbrahim Bey, Nalıncı Tahsin, Raşid ve Arap İbrahim ise epeydir Maksud'un Meyhânesi'nde görünmüyorlardı. Oysa, Cadde-i Kebir'deki birahânelerde ve kafeşantanlarda gece gündüz laterna sesleri hiç susmamıştı, müteferrikalar da hâlâ Galata balozlarının bıçakçılarıyla tıklım tıkıştı. Bunlar ekalliyyetin zifoslarıydılar ama Tokatlıyan Oteli'nde veya Pera Palas'ta içtima eden ricâl-i devlete ne demeliydi! Hepsi, ecnebi şirketlerin mühim adamlarıyla kol kola, Strauss'un valslerinin nağmeleri eşliğinde Osmanlı ineğinin nasıl sağılacağına kafa yoruyorlardı. Yeni bir Lale Devri'nin saadeti içinde, daha ziyade Boğaziçi köylerindeki ve Kadıköyü'ndeki aksa-yi ümrandan bait arazi-i mevatı üç kuruşa kapatmanın derdiyle meşgul olduklarından, Çatalca Muharebeleri'nde koleradan ölüp de, toplu hâlde bir çukura atılan beş bin kadar nefer hiçbirinin umurunda değildi.

2.

Bir sabah bahçede Mes'ûd ile kedi yavrularının kirpilerle oynamalarını seyrederlerken, içinden kopan bir nağme-i siyah esintiyle üşüdüğünü hissetti: Ağabeyi Ahmed'in pek genç yaştaki vefatının haberini ona kim getirmişti, anımsayamıyordu. Ama, ağabeyinin uzun, zayıf ve vaktinden evvel kırlaşmış dik saçlı sureti, pembe Triyandafil güllerin yanındaki mişcebe oturmuştu. Küçük tanbûrunu alıp, ona bir nevâ şarkı terennüm etmeye başladı; tanbûrun matemî sesi herkesi hasretle dağlarken, Cemil'in gözyaşları da mızrabından damlıyordu.

Ahmed'in sureti ağır ağır lâl rengi bir sisin içinde kaybolmaya başlarken, son bir defa Cemil'e dönüp, seslenmişti:

"Ardımdan ağlayıp, mezarımı da servilerin altında arama. Bilesin ki, daima senin gibi ârif olanların sinesinde uyuyacağım."

Cemil, sadece bir ağabey kaybetmemişti; semavat, ilk mûsikî hocasının ve san'at refikinin sesini de dünyadan geri almıştı.

Ahmed'in makbereisükûnundan dönüşlerinde, vâlidesi ve ablası da Sinekli Bakkal'a onlarla birlikte gelmişlerdi. Beyhan, taziyeye gelen komşuları dinlemiyor, Cemil'in köşe koltuğunda her zamanki sükût-i istifhamıyla oturuyordu. Cemil, ablasının vâlidesine bakışındaki bu manidarlığın aynısını, seneler evvel de görmüştü: On iki veya on üç yaşında olmalıydı, ablasının ve vâlidesinin seslerine uyanmış, onları mutfakta tartışırlarken bulmuştu. Vâlide-